

Írta: Mikus Gyula

PILLANATKÉPEK

a GYIVI szociális gondozó hálózatának munkájáról

Harmadik napja vigasztalhatatlanul esik az eső. A rossz, lyukas cipők bokáig merülnek az átkelőknél. Az egyetlen utassal, sokszor szabálytalanul robogó magánautók, de az autóbuszok is sáros vízzel borítanak el óvatlan járókelőt és hajléktalant. A természet néha nem válogat, és most nagyon mostoha.

A Gyermekvédő Intézet fekete autója néhány perccel hét után a 18-as és 47-es villamos fordulója elé érkezik. Hamar összeszalad egy 100 főnyi, 80%-ában fiatalokból álló csoport. Bőrig ázottak – egyik vizes pléd a másikat takarja, néhány jobban felkészült föliába, szakadozó esőkabátba burkolózott.

Már jó ideje figyelek egy 17-25 évesekből álló, láthatólag összetartozó csoportot, igyekeznek a bérletárusító mögött és a telefonfülkék mellet, védelmet keresni, de hát mindenütt átcsorog az eső. A gyülekezők elemi káderezést végeznek egymás között. Egyesek felróják néhány jobb munkásruhába öltözött tizenévesnek, hogy napközben rendszeresen dolgoznak – „munkakönyvesek”. Ezzel azt akarják jelezni, hogy nem igazi hajléktalanok, tulajdonképpen jogosulatlanok a tejáratra. „Aki svarcol, az nem hajléktalan” mondják. Itt szabályszerű ijesztgetés folyik. „Kit milyen okkal és alapon fognak majd kizárni ebből az ellátásból. „Majd nyilvántartást vezetnek be, fenyegetőznek illetéktelenül mások.

Amennyire a zuhogó eső megengedi, szemügyre veszem a hét óra körül gyülekezőket. Néhányan határozottan ismerősnek tűnnek. Egy kisebb fiatal csoport a „Volga-Don csatornának” címzett kocsmából jön át, kifejezetten a fekete autóval való találkozásra. Közülük néhány különösen fiatal, egy-két évvel ezelőtt szabadult állami gondozásból; zártabb vagy nyitottabb intézeti formából. A csoportban nyílt beszédtema, hogy ezek kábítószerek, és van közöttük egy olyan, aki megjárta Aszódot is (van, aki talán nem is először). Ezek a néha bizonytalan híresztelések talán nem is felelnek meg a valóságnak; tény, hogy a volt intézetisek is beállnak az autó előtti sorba; jólesik a meleg tea a gyógyszerek után. Tíz órára mennek valahová, ha addigra sikerül összedobni a pénzt, az „amfetákra”. Egy jobb arcú, jobban is öltözött férfi szerint ez a pár gyerek szégyentelenül lop, akitől tud, és koldul is a Burger Kingben. Most vitathatatlanul hajléktalanoknak minősülnek, nem vetik meg a bélelt zsemléket és több pohár meleg teát is megisznak. Utána mennek vissza az ivóba, majd további vándorútra a latyakos pesti éjszakában. Talán az eső és a hideg, a jól szervezett gyors osztás miatt várakozásomnál többen, legalább 150 főnyi teázni vágyó jött össze. Túlnyomó többségükben férfiak – nő (többnyire idősebb, e-lesettebb) nem több mint 22-23. A férfiaknak mintegy 80%-a 25 év alatti a köztük kialakult vitákból (jogosultak, vagy jogosulatlanok az ingyen teára) látszik, hogy alkalmi munkások legfeljebb, de többségükben „kőkemény”, teljesen szakadt hajléktalanok.

A sorban állókat és az alkalmi kocsmái várakozókat megszemlélve, egy piros hetessel felszaladok a kelenföldi pályaudvarra, és összegzésként megállapíthatom, hogy az időjárás és éhség függvényében itt rendkívül nagy szükség volt a fekete autóra, és a mostoha körülmények ellenére béketűrően és fegyelmezetten várakoztak a rászorulóknak. A közeli kocsmában a várakozókat és idecsapódottakat is szükségszerű melléktermékeknek tartom.

Fontos dolog az, hogy figyelemmel kísérjük sorsukat. Fel kell figyelnünk arra is, amit a sorban állók mesélnek, hogy a legfiatalabbak csoportja nagyon gyakran 17-18 évekből, azaz fiatalokból kerül ki. Jelentős a különböző okokból veszélyeztetettek aránya (elhanyagoltság, narkotizálás, italozás stb.).

A rossz időjárás, a zuhogó eső miatt a pályaudvaron is a vártnál sokkal többen jöttek össze, legalább 130 fő (férfi és nő vegyesen fordult meg a GYIVI autója előtt). Itt kevesebb volt a fiatal, zömmel idősek illetve idősebbnek látszók várakoztak. A 130 főből (őket pontosan megszámláltam) néhány 60-70 éves, szakállas öreg és középkorú 35-50 évesek (ez megközelítő becslés), 50-60% arányban. Ez a csoport a legrendezetlenebb és a legelhanyagoltabb ruházatú. Előzetesen jól feltankoltak a pályaudvari forralt bort árusító büfében. Érdekes, hogy az autó érkezését mégis fegyelmezetten fogadták, itt sem volt lökdösődés, tülekedés, legfeljebb igyekeztek ismételt kéréssel sorba állni. Voltak, akik mohón busásan begyűjtöttek, üveggyűjtő zsákjukat teletömték szalámis zsemlével, praktikus tanáccsal látták el egymást. „*Kiszeded a szalámit, és egy fél kiló kenyérral megeszed*”. Itt határozott vezéralakok voltak. (A fő és ismételt begyűjtők, újra meg újra sorba állók.) Ezen az esős estén 6-7 viszonylag jobban öltözött, de egészségileg leromlottnak látszó középkorú nő is volt az együttesben, akiknek alárendelt, kihasznált helyzete rögtön szembeünt, feltételezem, hogy ők gyűjtenek némelyik férfi vezéralaknak forralt borra. Közülük egy sem látszott ugyanakkor alkoholistának.

Itt jóval kevesebb volt a fiatal, mint a Móricz Zsigmond körtéren, ha emlékezetem nem csal, a 130 főből 6-8 25 éven aluli férfi. Ilyen életkorú nő egyáltalán nem volt. Szemben az előbbi csoporttal, ahol legalább egy tucat volt a számuk, figyelmen kívül hagyva a tizenéves lányokat.

Érdekes helyzete lehet annak a 6-8 fiatal férfinak, aki szinte kívülállóként berobbantak a sorba – lehet, hogy a villamosról szálltak le. A környéket jobban ismerők úgy vélekedtek, hogy ezek a fiúk a Gellért plébánia által támogatott szálláshelyen húzódtak meg (ezt a szálláshelyet nem ismerem). Ezen az esős, hideg estén jóval nagyobb számú volt a kelenföldi csoport, mint a száraz keddi napon, amikor ugyancsak 3/4 8 körül ért az autónk Kelenföldre.

Munkatársaink a keddi napon mindkét helyen interjúztak. Úgy láttam, a fiatalok nyíltabban és közvetlenebbül nyilatkoztak, a nehezebb kérdéseket is megválaszoltak. Néhány harminc éven felüli elmondta, hogy a leghidegebb, legesősebb esteiken sem ment menhelyre, mert függetlenül akarja magát, s nem szeretné, ha minden holmiját ellopják, nem akar alkoholisták között élni, összeverekedni stb.

Két barát, aki hosszabb idő óta együtt éli a hajléktalanok életét elmesélte, ahányszor eddig bekényszerült valamelyik menhelyre, mindig csalódás érte, inkább választják az életet fagyban, esőben, minthogy összeütközésbe kerüljenek a részegekkel, rendőrökkel. Sokkal gyakrabban éjszakáznak emeletken, átjárókban, lépcsőházakban, fészerekben. Meglepő, hogy pont ennek a két fiatalnak, rendezetlen élete ellenére, öltözete viszonylag tiszta és rendezett volt. Hajléktalan, csöves életüket együtt kezdték a GYIVI utcai gondozó szolgálatának beindulásával. Meglepődtem, amikor egyikük megkérdezte: most is a GYIVI-ben dolgozik? Emlékezett azokra az időkre, amikor a GYIVI ebédlőjében szeleteltük a parizert, és vágtuk fel a kenyereket. Ez az indulás mintegy tíz évvel ezelőtt történt. Sajnálatos, hogy azóta sem tudtak lábra állni, állandó munkát, legalább átmeneti szállást találni. Mindennek megvannak a maga mélyebben fekvő, tragikus társadalmi okai. Nagyon kevés olyan hajléktalant ismerünk, aki hathatós társadalmi segítséggel kivergődött volna embertelen sorsából. Intő figyelmeztetés az is, hogy még a fiatalok (kifejezetten fiatalok) közül is duplán veszélyeztetettek (elhanyagoltak, ellátatlanok, narkotizáltak,

italozók) fordultak elő nagyobb számban. Súlyos csalódás éri azokat, akik rokonokban bíznak, és hozzájuk fordulnak. Mélyebb a kihasználás, nagyobb a fájdalom. Az elkésett örökbefogadás, családba segítség helyett a korai hajléktalanság romantikája, a félreértelmezett szabadság kerül előtérbe egyre gyakrabban. Hasonló ehhez a tömeges megoldatlan narkós probléma. Nem szabad arra gondolnunk, hogy a szakképzetlen, tanulatlan, hazátlan, hajléktalan sorsa kevésbé veszélyes, mint az életével játszó narkósé. Különösen így van ez akkor, ha a két sors egybefonódik: egy ember, egy fiatal sajátja. Milyen sokan keresnek a narkóban, amfetaminban menekvést a hajléktalanság elől. El kellene gondolkozni az utcai munkásoknak, pszichológusoknak a megoldás módozatain: klubok, olcsó szórakozó helyek, kirándulások, tanuláspótló lehetőségek, táborozások. Kell, hogy erre pénz és lehetőség legyen. Különben fiatal életek pusztulnak fizikailag és morálisan. Így vagy úgy segíteni kell.

(1998. I. 21, Móricz Zsigmond körtér – Kelenföldi pályaudvar)